

چالش «گفتوگو با حکومت»

علي حاجي قاسمي

پس از تجربه يك سال پرتنش در ايران، بار ديگر فضا براي گفتوگو و نقد سازنده سياسي فراهم شده است. در بستر جديد و در روزهائي كه براي تأمل ايجاد شده، مشاهده ميشود كه سه راهكار شناخته شده و مطرح عرصه سياست ايران (اصولگرائي حاكم، اصلاح طلبي حكومتي و براندازي)، هيچ يك چشم انداز و راهكار عملي روشني براي حصول ثبات پايدار سياسي و پيشگيري از وقوع تشتت و بحران در فضاي كشور ارايه نداده اند. به نظر ميرسد كه هر سه مدعي نامبرده، خود با چالشهاي راهبردي مواجهند كه سياستورزي سازنده و پايدار را براي آنها دشوار کرده است. بزرگ ترين مشكل اصولگرايان حاكم، امر مشروعيت است. بحران مشروعيت پيامد اجتناب ناپذير امر محدود دانستن حق و امكان مشاركت عمومي در روند سياست گذاريها به خوديها و وفاداران به ساختار قدرت است. اين رويکرد موجب شده است تا تعلق خاطر و وفاداري اكثريت بزرگ و دائما فزاينده ناراضيان، به حكومت به طور مداوم تضعيف شود. اين وضعيت در كنار تداوم شرايط بحراني ناشي از تحريمها و ناملايمات ناشي از مديريت ناكارآمد، امر حكمراني را براي دولت مستقر با دشواريهاي جدي مواجه ساخته است. چالش اصلي اصلاح طلبان حكومتي كنار گذاشته شدن از قدرت و فقدان ابزار و امكاني است كه ورود مجدد آنها به دستگاه حكومتي و حضور پايدار آنها را در قدرت تضمين و حوزه اختيارات آنها را معنادار كند. براندازان كه از آغاز تحريمهاي ترامپ به تدريج به ميدان داران فعال عرصه اپوزيسيون نظام تبديل شده اند و در بحبوحه اعتراضات سالهاي اخير، به ويژه در يك سال گذشته، گفتمان انقلابي را به عنوان راهكار نهايي براي حل «بحران» سياست ايران ارايه نموده اند، دريافته اند كه لايه هاي گسترده اي از مردم ايران، آمادگي پرداخت هزينه سنگين «گذار» انقلابي را ندارند. همچنين از قدرتهاي خارجي نيز كه بخشي از براندازان از ديرباز به مداخله آنها دلخوش کرده بودند رغبتي براي مداخله فعال در امور داخلي ايران مشاهده نميشود. با توجه به تجارب اندوخته شده در ايران و نيز نمونه هاي موفق «گذار» به دموكراسي در جوامعي كه به دموكراسي پايدار رسیده اند، راهكاري كه باقي مانده و ميتواند مورد بررسي جدي كنشگران سياسي در ايران

قرار گیرد روی آوردن به «گفت‌وگویی فعال با حکومت برای انجام تغییرات بنیادین» به سمت فراگیرسازی حکومت است. این راهکار هدف را تسری دادن عرصه سیاست از دایره یک جریان حکومتی به همه جامعه تعیین می‌کند که به جای فرآیندی انقلابی در یک روند تدریجی صورت می‌پذیرد. به بیان دیگر، این گفتمان راهکار کم‌هزینه ولی پایدار دموکراتیزه شدن جامعه را در بالا بردن دامنه گفتمان مطالبه‌محور جمعیت‌ها و سازمان‌های متشکل با حکومت می‌داند.

گروه‌ها و نهادهای اجتماعی که از دل طبقات و گروه‌های مختلف جامعه برآمده و در پیوندی ارگانیک با پایگاه‌های معین اجتماعی باشند، موجه‌ترین بازیگرانی هستند که به واسطه ریشه داشتن در جامعه و آشنایی با مطالبات پایگاه اجتماعی خود، می‌توانند درباره محتوا و روند انجام تحولات با نهادهای قدرت وارد دیالوگ شوند و انجام تحولات موثر و پایدار را هدف قرار دهند. کلیدی دانستن امر ورود فعال جنبش‌های اجتماعی به عرصه گفت‌وگو و مذاکره با نهادهای قدرت راهبردی است که به‌طور تمام‌عیار در ایران تجربه نشده است. گفتمان سیاسی در ایران طی یک قرن اخیر هیچ‌گاه شیفتگی به انقلاب را کنار نگذاشته و تحول جدی در عرصه سیاست را عمدتاً در جابه‌جایی فیزیکی یا حتی صوری مدعیان قدرت متصور دانسته است. رویکرد متمدنانه گفت‌وگویی سازنده و پیگیر با حکومت‌ها برای انجام تغییرات بنیادین، به عنوان راهکاری همه‌جانبه و پایدار، همواره توسط بیشتر مدعیان مذموم دانسته شده و هیچ‌گاه به باور سیاسی درنیامده و به‌طور جدی به محک تجربه گذاشته نشده است. البته ایده‌هایی نزدیک به این، پیش از این تحت عنوان کنشگری «نیروی چهارم» توسط دکتر احمد زیدآبادی مطرح شده است. علی‌رغم هم‌جهت بودن این دو طرز فکر، تفاوتی که رویکرد «گفت‌وگویی فعال با حکومت برای تغییرات بنیادین» با راهکار «نیروی چهارم» دارد در وزنی است که این گفتمان برای گروه‌های مدنی و صنفی قانونی که از پشتوانه اجتماعی برخوردار هستند قائل می‌شود و نیز تأکیدی که بر امر مطالبه‌گری در عرصه قدرت و سیاست‌گذاری در بخش عمومی قائل می‌شود. در سال‌های اخیر حضور گروه‌های مختلف اجتماعی مطالبه‌گر به طرز چشمگیری گسترش یافته است اما آنچه تاکنون در باب این حضور برجستگی داشته عمدتاً جنبه اعتراضی آنها در «افشای» کاستی‌ها و سوءمدیریت‌های حکومت بوده است. اعتراضات مدنی فرهنگیان، بازنشستگان، کارگران، زنان و دیگر گروه‌ها، عمدتاً به تظاهرات خیابانی، طرح شعارها و بروز خشم اعتراضی محدود مانده‌اند و این حرکات در گذار از عرصه خیابان به میز مذاکره برای حصول به توافقات و نتایج مشخص و ماندگار ناکام بوده‌اند. علت

